

Українська Держава

1. На які етапи поділяється Українська революція 1917—1921 рр.? 2. Якими були основні здобутки її першого етапу? 3. Якими були повноваження гетьмана за часів існування Гетьманщини?

1. Гетьманський переворот. Прихід до влади П. Скоропадського.

29 квітня 1918 р. в Києві відбувся Всеукраїнський хліборобський конгрес, на якому зібралося 6432 делегати від семи українських губерній (Київська, Полтавська, Чернігівська, Подільська, Волинська, Херсонська, Харківська). Це було заможне селянство та великі землевласники. Вони вимагали припинити соціальні експерименти й відновити гетьманат — історичну форму української державності. Гетьманом було проголошено Павла Скоропадського. Це рішення підтримала і православна церква.

У ніч на 30 квітня 1918 р. в Україні відбувся державний переворот, схвалений німецьким командуванням. Прихильники П. Скоропадського оволоділи державними установами і розігнали УЦР. Останнім рішенням УЦР після прийняття Конституції стало обрання М. Грушевського Президентом УНР.

Ніхто — ні в Києві, ні в провінції — не став на захист Центральної Ради. Вона, за висловом сучасного історика Я. Грицака, увійшла в історію Української революції «як уряд добрих намірів і великих задумів».

Одразу після обрання гетьманом П. Скоропадський видав маніфест — «Грамоту до всього українського народу». У ньому повідомлялося про розпуск УЦР та земельних комітетів, проголошувалося право приватної власності. Також було видано закон «Про тимчасовий державний устрій України», за яким назву «УНР» було замінено назвою «Українська Держава». До скликання Українського Сойму (парламенту) влада зосереджувалася в руках гетьмана П. Скоропадського. Проголошувалися права й обов'язки козаків і громадян: захист батьківщини; сплата податків, відбуття повинностей; гарантованість прав і свобод законом; право на недоторканність особи й житла, свободу пересування та вільного вибору місця проживання, непорушність права на приватну власність, свободу зборів, об'єднань, слова тощо в межах законів.

Павло Скоропадський

2. Внутрішня політика Української Держави.

За час існування гетьманату було підготовлено понад 400 законодавчих актів, які стосувалися всіх сфер життя. Одним із найважливіших став закон про громадянство, який набував чинності з 1 липня 1918 р.

Гетьманат (Гетьманська держава) — назва, яку використовували стосовно форми державності, створеної гетьманом П. Скоропадським. Офіційна назва — Українська Держава. Існувала в Україні з 29 квітня до 14 грудня 1918 р.

Згідно з ним, громадянами України було визнано «всі російські піддані», що перебували на її території на час ухвалення документа. Керуючись «територіальним», а не «національним» розумінням держави, П. Скоропадський скасував закон про національно-персональну автономію національних меншин.

Важливим у діяльності гетьмана стало формування вертикалі влади. Уряд Української Держави очолив полтавський поміщик Ф. Лизогуб. Особливість уряду гетьмана полягала в тому, що він формувався не за партійною, а за професійною ознакою, а у своїх діях керувався не програмово-політичними або ідеологічними міркуваннями, а реальними потребами часу. Головним завданням уряду було налагодження державного життя. П. Скоропадський спирався на заможні верстви суспільства: поміщиків, промисловців, заможних селян.

Державною символікою гетьман прагнув підкреслити зв'язок із козацькими традиціями українства. Разом із державним синьо-жовтим прапором він запровадив новий Державний герб і Державну печатку. Гетьман скасував адміністративно-територіальну реформу УЦР і перейшов до поділу на дев'ять губерній (Волинська, Катеринославська, Київська, Подільська, Полтавська, Харківська, Херсонська, Холмська, Чернігівська) та створив два округи (Поліський і Таврійський). Також велися переговори про приєднання до Української Держави на правах автономій Криму та Кубанської Народної Республіки.

Система влади в Українській Державі за гетьмана П. Скоропадського

Поясніть за схемою, як була організована влада в Українській Державі.

Проект герба і печатки. Художник Г. Нарбут

Як державна символіка доби гетьманату відображала українські традиції?

Німецьке командування тепер мало можливість вільно отримувати необхідне зерно. За мовчазної згоди великих землевласників підрозділи німецької армії проводили каральні акції проти непокірного владі селянства. Улітку 1918 р. насильницькі штрафи й розстріли стали звичним явищем. Проти такої політики на селі почалися заворушення та повстання, які підігрівалися заходами більшовиків і лівих українських партій.

Така ситуація в селі стала загрозливою для гетьманського режиму. П. Скоропадський намагався здійснити аграрну реформу. У її основу було покладено прагнення відновити приватну власність на землю та ввести її в товарно-грошові відносини. Першочерговим заходом стало визначення долі врожаю 1918 р.: кому він має належати — селянству, що його виростило, чи колишнім власникам. Це було закріплено спеціальним законом від 27 травня 1918 р., за яким питання про право на врожай вирішували особливі та земельно-ліквідаційні волосні, повітові, губернські комісії.

8 червня 1918 р. було схвалено закон, згідно з яким Державний земельний банк отримав необмежене право на придбання земель для їх продажу селянству в розстрочку. Розмір приватного землеволодіння не мав перевищувати 25 десятин. Після жнив 1918 р. передбачалося провести перерозподіл землі, щоб наступного року кожний господар уже працював на своїй землі. До проведення реформи земля залишалася власністю колишніх господарів. Однак селянство не бажало віддавати землю, яку вважало своєю. Спроби поміщицтва повернути свої володіння та заходи окупаційних військ, спрямовані на реквізицію продовольчих ресурсів, спричинили масштабні селянські повстання.

Це зірвало поставки продовольства до Німеччини та її союзників.

Реквізиція — примусове вилучення (за певну плату, на відміну від контрибуції) майна громадян, підприємств або установ.

Мітинг повсталого селянства. Чернігівщина, 1918 р.

Яку інформацію про селянські протести доби гетьманату можна отримати за ілюстрацією?

До листопада 1918 р. було вивезено лише 20 % від запланованого. Таким чином, ані УЦР, ані гетьманство П. Скоропадського не змогло забезпечити Центральні держави продовольчими ресурсами.

На час приходу П. Скоропадського до влади українська промисловість ледь жевріла. Працювали лише деякі промислові об'єкти. Процвітали безробіття, спекуляція й дефіцит. Уряд гетьмана намагався відновити роботу промисловості.

Першочерговими стали заходи з налагодження трудової дисципліни. Фактично були скасовані всі попередні соціальні завоювання робітництва. Робочий день збільшено до 12 годин, заборонялися страйки та профспілки, ліквідовувався робітничий контроль, поверталися колишні власники, фактично скорочувалася заробітна плата. Поряд із цим запроваджувалися нові норми виробітку, нові тарифи оплати праці.

Зрештою суворими заходами вдалося стабілізувати ситуацію в промисловості. Цьому також сприяв і приплив капіталу з Росії, звідки заможні люди тікали від більшовицької влади.

Покращенню ситуації сприяла й успішна валютно-фінансова політика. Була створена національна банківська система, а грошова одиниця — карбованець — стала досить стабільною. Гетьман залишив своїм наступникам повну державну скарбницю. Сприятливою виявилась і торговельна політика із Центральними державами. Заходи гетьмана майже на рік відтермінували крах економіки України.

П. Скоропадський намагався створити власні збройні сили, але цьому спочатку перешкоджала Німеччина, яка не хотіла створення сильної української армії. Лише після ускладнення становища на Західному фронті навесні-влітку 1918 р. німецьке командування дозволило гетьману створити українське військо, яке мало замінити німецькі частини, потрібні на фронті. За основу було взято план, розроблений ще у квітні 1918 р. за правління УЦР. Однак унаслідок швидкого падіння гетьманату його не реалізували. Фактична кількість збройних сил Української Держави на листопад 1918 р. становила до 60 тис. осіб.

Крім армії, гетьман намагався відновити козацький стан, який мав стати опорою режиму. Формування козацтва відбувалося на основі розпущеного «Вільного козацтва». На кінець існування гетьманського режиму в стадії формування перебували вісім кошів козаків.

Українська Держава, маючи вихід до Чорного моря, прагнула мати і власний бойовий флот. Його передбачалося сформувати на базі російського Чорноморського флоту.

Однак більшовики не могли допустити, щоб флот потрапив до рук Німеччини. 30 квітня 1918 р. 600 кораблів і суден Чорноморського флоту залишили Севастополь, узявши курс на Новоросійськ. Більшість із цих суден було затоплено в Новоросійську, частина залишилася в Севастополі й перейшла під контроль окупаційних військ. У вересні—листопаді 1918 р. ці кораблі були передані Українській Державі, і з них було створено український флот. Проте війська Антанти, що невдовзі прибули до Криму, перебрали на себе контроль над суднами.

Більш успішною була національно-культурна політика П. Скоропадського, хоча не всі позитивні надбання вдалося зберегти в майбутньому.

3. Зовнішня політика Української Держави. Ускладнення становища.

У зовнішньополітичній діяльності Українська Держава мала значні обмеження. Незважаючи на це, уряд П. Скоропадського головним завданням зовнішньої політики ставив подальше налагодження відносин із державами світу.

Тим часом ситуація в Україні почала непокоїти країни Антанти, які в умовах поразки Німеччини боялися більшовизації цих земель. Після підписання перемир'я 11 листопада 1918 р. союзники наказали німецьким військам тимчасово продовжувати окупацію українських земель. Однак німецькі солдати не бажали цього і намагалися якнайшвидше залишити Україну. Це значно похитнуло позицію гетьмана. За цих умов дипломатія України різко активізувала свою діяльність. Проте країни Антанти заявили, що не визнають самостійної України, а прагнуть бачити її у федерації з Росією. Така відповідь була закріплена на конференції представників Антанти в Яссах.

У цей самий час більшовики готувалися до війни з Україною, про що офіційно заявив Л. Троцький. Проти України було сформовано окрему армію. 13 листопада в Москві більшовицькі керівники офіційно заявили про розрив Брестського договору. У Києві відбулося засідання Ради солдатських депутатів німецьких військ. На ньому було прийняте рішення про невтручання «у внутрішні справи українського населення».

14 листопада 1918 р. гетьман наважився на відчайдушний крок: оголосив грамоту про федеративні зв'язки з небільшовицькою Росією. Цим кроком П. Скоропадський сподівався перехитрити як союзників, так і проросійські сили в Україні і таким чином зміцнити незалежність України ще до того, як Росія позбудеться більшовиків. Проте допомоги від Антанти та проросійських сил гетьман так і не дочекався. 13 грудня 1918 р. він був змушений зректися влади.

Висновки. Унаслідок державного перевороту 1918 р. було усунуто УЦР і проголошено владу гетьмана П. Скоропадського.

- Внутрішньополітична діяльність гетьмана була спрямована на позитивні зміни й заходи, які, однак, були негативно сприйняті в суспільстві. Проте загалом він не зміг здобути необхідної підтримки широких мас у вирішальний для нього час.
- Зовнішньополітичний курс Української Держави сприяв її міжнародному визнанню й налагодженню відносин з іншими країнами. Проте на нього, як і на ситуацію в Україні загалом, негативно впливала залежність від Центральних держав, що зазнали поразки в Першій світовій війні.

Запитання та завдання

1. Коли відбувся гетьманський переворот? 2. Яким був Державний герб Української Держави? 3. Яку назву мала грошова одиниця в Українській Державі? 4. Кому належала влада в Криму за часів гетьмана? 5. Скільки країн світу визнали Українську Державу? 6. Яку форму союзу з небільшовицькою Росією проголосив П. Скоропадський грамотою від 14 листопада 1918 р.?

7. Як П. Скоропадський отримав владу в Україні? 8. Чим внутрішня політика гетьмана відрізнялася від курсу УЦР? 9. Охарактеризуйте зовнішньополітичний курс Української Держави. 10. У чому полягало ускладнення становища Української Держави в листопаді 1918 р.?

11. Покажіть на карті територію Української Держави П. Скоропадського та території, приєднані до неї внаслідок зусиль української дипломатії. 12. Продовжте складання таблиці «Події Української революції 1917—1921 рр.» (с. 29). 13. Об'єднайтеся в малі групи й обговоріть здобутки і втрати політики гетьмана П. Скоропадського.

14. У своїх «Спогадах» П. Скоропадський писав, що він усвідомлював неминучість поразки Німеччини в Першій світовій війні й розраховував на те, що інтересам держав Антанти відповідатиме наявність добре організованої української армії як сили, здатної забезпечити сприятливий баланс сил у регіоні». Поясніть, як ви розумієте думку гетьмана. Якою мірою здійснилося його передбачення? Чому, на вашу думку, так сталося?